

Otázky a odpovědi k návrhu zákona o zabezpečení hydrometeorologické služby

18.8.2023 - | Ministerstvo životního prostředí ČR

Naprostá většina reakcí se týká výlučnosti ČHMÚ k „poskytování a závazné interpretaci hydrometeorologických údajů, ověřených hydrometeorologických údajů a standardizovaných hydrometeorologických produktů, služeb užívaných pro plnění úkolů veřejné správy“ (§6.1) a „vyhlašování hydrometeorologických výstrah“ (§6.2), a to ve vazbě na v návrhu uvedené přestupky a sankce (§10).

Přestože v důvodové zprávě je vysvětleno, co je uvedenými formulacemi míněno, navržená dikce zákona vzbudila obavy z narušení tržního prostředí, monopolizace postavení ČHMÚ, omezení hospodářské a vědecké soutěže.

K vysvětlení a diskusi, jak dikci návrhu zákona upřesnit, mohou být použity následující odpovědi na konkrétní připomínky a výtky.

Přináší návrh nebezpečné omezení svobody informací?

Je tomu právě naopak. Navrhovaným zákonem bude nově zřízena Národní databáze hydrometeorologických údajů a produktů, která bude obsahovat naměřené údaje a standardizované produkty, které ČHMÚ vytváří v rámci veřejné služby. Zpřístupněny budou i ty údaje a produkty, které v současné době takto přístupné nejsou. Cílem návrhu zákona není omezení informování a zpřístupnění dat, ale naopak jejich zpřístupnění.

Není návrh v rozporu s unijním právem?

Není tomu tak. Hydrometeorologické údaje a produkty budou prostřednictvím Národní databáze zdarma komukoliv k dispozici způsobem umožňujícím dálkový přístup jako otevřená data („open data“). Obsah Národní databáze bude zveřejněnými informacemi ve smyslu zákona o svobodném přístupu k informacím, resp. zákona o právu na informace o životním prostředí.

Návrh zákona respektuje a částečně i transponuje Směrnici 2019/1024 o otevřených datech a opakovaném použití informací veřejného sektoru a Prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/138 ze dne 21. prosince 2022, kterým se stanoví seznam konkrétních datových souborů s vysokou hodnotou a opatření pro jejich zveřejnění a opakované použití.

Co je považováno v současnosti za výstrahu?

Dle meteorologického slovníku (viz <https://slovník.cmes.cz>) je meteorologickou výstrahou: „výstraha před předpokládanými nebo již vyskytujícími se nebezpečnými povětrnostními jevy vydaná met. předpovědní službou a určená pro širokou veřejnost nebo speciální okruhy uživatelů. Rozšiřuje se prostřednictvím veřejných médií, pomocí internetu nebo přes účelová spojová zařízení Hasičského záchranného sboru, orgánů krizového řízení nebo státní správy a samosprávy. Pro distribuci výstrah se kromě otevřené řeči používá i všeobecný výstražný protokol (CAP). Od roku 2000 se met. výstrahy Českého hydrometeorologického ústavu určené pro veřejnost a státní správu a samosprávu vydávají v rámci tzv. Systému integrované výstražné služby.“ - viz <https://www.chmi.cz/informace-a-sluzby/prezentace-a-vyuka/SIVS>). Výstrahy ČHMÚ jsou součástí

evropského výstražného systému MeteoAlarm (<https://www.meteoalarm.org>), který výstražné informace prezentuje konzistentně, aby byl zajištěn jejich jednotný výklad v celé Evropě.

Bude moci vydávání hydrometeorologických výstrah, třeba před silným deštěm nebo smogovou situací, které mohou ohrozit zdraví, životy nebo majetek, poskytovat jen ČHMÚ?

Smyslem ustanovení o výstrahách není ochrana ČHMÚ, ale ochrana uživatelů výstrah ve státní správě a samosprávě – zejména starostů, povodňových komisí apod. Toto ustanovení zaručuje, že uživatelé budou mít jeden autoritativní zdroj informací pro rozhodování, na němž svá rozhodnutí a činěná opatření mohou založit. V případě poskytování více, v realitě se nutně lišících informací z různých zdrojů, by byl představitel samosprávy postaven před problém vyhodnocování jejich relevantnosti, důvěryhodnosti a jeho rozhodování by tak bylo dále komplikováno a odpovědnost za vyhodnocení hydrometeorologických výstrah by tak de facto byla přenesena na něj. Navíc při rozdílných vstupech jeho rozhodnutí bude riskovat, že, pokud by se rozhodl podle „toho druhého“, byl by výsledek jiný.

ČR má s problémem různých výstrah v průběhu krizové situace zkušenost z povodní v roce 1997, kdy byly vydávány nezávislé výstrahy ČHMÚ pro civilní a výstrahy povětrnostního ústředí pro vojenské složky zasahující v době povodně. Rozdílné informace vyvolaly na místě řadu konfliktů a vedly k jednomu ze závěrů a poučení z povodně o nutnosti sjednocení toku meteorologických informací pro veřejnou správu. To bylo realizováno v rámci spolupráce ČHMÚ a Armády ČR na vytvoření a provozu dnešního Systému Integrované výstražné služby. Bylo by smutné zapomenout jednou těžce nabytou zkušenost.

Deklaruje zákon zákon, že pouze a jen ČHMÚ má jedinou pravdu na počasí (meteo výstrahy)?

Nejedná se o „pravdu na počasí“, ale o tzv. princip jediné autority vydávající závazné hydrometeorologické výstrahy pro potřeby veřejné správy. Tzv. single voice principle zajišťuje, aby složky integrovaného záchranného systému a všichni, kteří jsou podle jiných zákonů zodpovědní za ochranu životního prostředí nebo životů a zdraví obyvatelstva, měli zaručený jediný závazný zdroj informací.

Tento princip nijak neomezuje informace o nebezpečných hydrometeorologických jevech produkované jinými subjekty než je ČHMÚ, a to ani pro veřejnost. Tyto informace se však nesmí jevit jako výstrahy ČHMÚ, aby nedocházelo k matení uživatelů.

Hydrometeorologickou výstrahou dle návrhu zákona není upozornění jiného subjektu na hrozící meteorologické riziko. U takového je na vůli příjemců, zda je budou respektovat, či nikoli, zatímco u výstrahy ČHMÚ a Ministerstva obrany ponesou povinné subjekty veškerá rizika jejího nerespektování.

Obavy, které se v současné době v souvislosti návrhem zákona objevují, se týkají oblasti meteorologie a klimatologie, které dosud nebyly v právních předpisech dostatečně ošetřeny, na což upozornila i Bezpečnostní rada státu, která dala impuls ke vzniku tohoto zákona. V oblasti kvality ovzduší nebo hydrologie je veřejnoprávní regulace zavedena již řadu let a činnost soukromých subjektů to nijak negativně neovlivnilo. Důvodem je právě skutečnost, že se stejně jako návrh zákona dotýká pouze plnění úkolů veřejné správy, nikoliv činností mimo ni – viz:

1. bod 3.7a Zřizovací listiny ČHMÚ: „zpracování meteorologické předpovědi vzniku smogových situací, vyhlášení vzniku a ukončení smogové situace (vč. překročení regulační a varovné prahové hodnoty) a poskytování informací o vzniku a ukončení smogové situace“ v návaznosti

na § 10 odst. 2 a 6 Zákona č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší;

2. bod 3.8 c) Zřizovací listiny ČHMÚ: „funkci pracoviště předpovědní povodňové služby“ v návaznosti na § 73 zákona č. 254/2001 Sb. o vodách

3. bod 3.8 c) a d) Zřizovací listiny ČHMÚ: „funkci pracoviště předpovědní služby pro sucho

Zřizovací listina ČHMÚ.

Tzv. single voice principle je ve světě běžný.

Omezuje, až znemožňuje návrh působení mezinárodním meteorologickým subjektům, mj. jiné evropské agentuře Copernicus i samotné akademii, univerzitám či výzkumným a vývojovým společnostem, jejichž systémy varují před nebezpečnými meteorologickými jevy?

Tzv. single voice principle nijak neomezuje informace o nebezpečných hydrometeorologických jevech produkované jinými subjekty než je ČHMÚ, a to ani pro veřejnost. Tyto informace se však nesmí jevit jako výstrahy ČHMÚ, aby nedocházelo k matení uživatelů.

Podle principu subsidiarity (článek 5 Smlouvy o Evropské unii) spadá vydávání výstrah do výlučné kompetence a odpovědnosti členských států v jejich základní roli chránit životy a majetek.

Copernicus, ani jiné evropské a další subjekty nevydávají hydrometeorologické výstrahy ve smyslu návrhu zákona a plně respektují národní autority, které tyto výstrahy vydávají. Návrh zákona tyto aktivity nijak neomezuje.

Koho konkrétně se může týkat sankce podle § 10, odst. 1b?

Kohokoliv, kdo zveřejní informaci o aktuálním nebo předpokládaném výskytu nebezpečného hydrometeorologického jevu, který ohrožuje nebo může ohrozit životní prostředí nebo životy a zdraví obyvatelstva, anebo způsobuje nebo může způsobit škody na majetku nebo životním prostředí (viz definice v §2, odst. i) návrhu zákona), která se bude jevit jako výstraha vydaná ČHMÚ.

Jak může vypadat informace, která by mohla být sankcionována podle § 10, odst. 1b?

Jedná se o informace, které by mohly uvést uživatele v omyl, že se jedná o výstrahu ČHMÚ.

Co je důvodem uzákonění sankce uvedené v § 10, odst. 1b?

Legálně získaná data od ČHMÚ je možno využít libovolným způsobem, nelze však tato data či jejich zpracování libovolně interpretovat a vyvozovat z takové interpretace závěr, že existuje důvod pro vydání, je vydána nebo je i případně rušena vydaná hydrometeorologická výstraha.

S výstrahami se totiž pojí další důsledky předvídané jednotlivými předpisy veřejného práva, ať v oblasti životního prostředí nebo krizového řízení a integrovaného záchranného systému, s potenciálně závažnými právními, faktickými i finančními dopady (např. falešný výjezd jednotek Integrovaného záchranného systému, falešné vyhlášení smogové situace a tím způsobené škody na průmyslových provozech z důvodu aplikace speciálních podmínek pro provoz, svévolné vyhlášení stupňů povodňové aktivity apod.).

Zveřejňují výstrahy „nepovolané“ osoby i v současnosti?

Nejednoznačnost se týká převážně meteorologických výstrah. Setkáváme se s tím, že zejména veřejnost považuje jakékoliv publikované meteorologické předpovědi, upozornění a varování za produkty ČHMÚ a obrací se pak na ČHMÚ nejen s žádostmi o jejich vysvětlení, ale také se stížnostmi na jejich obsah.

Výstrahy si běžně objednávají pojišťovny pro klienty, kteří tak mohou zabránit zcela nebo zčásti škodám na svém majetku.

Tato praxe není návrhem zákona nijak dotčena – viz vysvětlení tzv. single voice principle výše.

V tomto segmentu služeb existuje řada malých a středních firem, které jsou inovativní, kvalifikované a často poskytují lepší a cílenější služby než ČHMÚ.

Soukromoprávní vztahy nejsou návrhem zákona nijak dotčeny – viz vysvětlení tzv. single voice principle výše.

Bude třeba problém napsat na FB, že s ohledem na vývoj situace je možné očekávat tornádo?

Ne, nebude-li se informace jevit jako výstraha ČHMÚ – viz vysvětlení výše.

Vztahuje se případný postih i na experimentální předpovědi bouřek, kde je jasně uvedeno, že se nejedná o výstrahu ČHMÚ?

Nevztahuje.

Je jako výstraha považováno upozornění na aktuální výskyt nebezpečného meteorologického jevu?

Ne, nebude-li se informace jevit jako výstraha ČHMÚ – viz vysvětlení výše.

Zákon má vymezit veřejnou a komerční část práce ČHMÚ?

Navrhovaným zákonem bude nově zřízena Národní databáze hydrometeorologických údajů a produktů, která bude obsahovat naměřené údaje a standardizované produkty, které ČHMÚ vytváří v rámci veřejné služby. Zpřístupněny budou i ty údaje a produkty, které v současné době takto přístupné nejsou. Cílem návrhu zákona není omezení informování a zpřístupnění dat, ale naopak jejich zpřístupnění.

Nestandardizované produkty a služby, které jsou pro objednatele zpracovávány v rámci soukromoprávních smluvních vztahů, budou pro tyto subjekty i nadále zpracovávány a jim poskytovány na základě smluvních ujednání a v souladu s platným ceníkem ČHMÚ. Těchto se zákon vůbec netýká, nejsou totiž vytvářeny v rámci státní hydrometeorologické služby, ale jsou tzv. jinou neboli doplňkovou činností ČHMÚ coby příspěvkové organizace, kterou dochází ke zlepšování hospodaření a zisku dodatečných příjmů využitelných na financování aktivit ČHMÚ.

ČHMÚ je státní příspěvkovou organizací, rozdělení činností je tak dáno již nyní – zákonem upravujícím fungování příspěvkových organizací a pak zřizovací listinou. Připravovaný zákon pouze přechází z modelu zákon upravující příspěvkové organizace + zřizovací listina na model zákon upravující příspěvkové organizace + zákon o hydrometeorologické službě. Obsahově zůstávají činnosti rozděleny jako doposud.

Pokud budou jiné subjekty než ČHMÚ zveřejňovat modely či předpovědi počasí nebo zveřejňovat výstrahy např. před bouřkou nebo suchem, mohou za to být podle tohoto návrhu penalizovány?

Nemohou. V případě výstrah se informace nesmí jevit jako výstraha ČHMÚ – viz vysvětlení výše.

Budou moci soukromé subjekty využívat data a produkty ČHMÚ zveřejněná v Národní databázi?

Ano. Navrhovaným zákonem bude nově zřízena Národní databáze hydrometeorologických údajů a produktů, která bude obsahovat naměřené údaje a standardizované produkty, které ČHMÚ vytváří jako veřejnou službu – tedy získávání těchto dat, či vytváření produktů (jakožto výsledku zpracování dat) je stanoveno jako povinnost státu českou legislativou, evropskou legislativou nebo tak vyplývá ze závazků z mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána. Tyto výstupy budou prostřednictvím Národní databáze zdarma komukoliv k dispozici způsobem umožňujícím dálkový přístup jako otevřená data („open data“).

Obsah Národní databáze bude zveřejněnými informacemi ve smyslu zákona o svobodném přístupu k informacím, resp. zákona o právu na informace o životním prostředí, a bude možné namísto poskytnutí informace na žádost odkazovat na již zveřejněné informace, čímž bude znatelně snížena administrativní náročnost pro všechny zúčastněné.

Znamená ono zpochybnění i například upozornění na špatně vyhodnocenou situaci ze strany ČHMÚ, a to i v případě, že k tomu jsou pádné důkazy?

Ne.

Lucie Ješátková & Tiskové odd. MŽP e-mail: tiskove@mzp.cz

Ne.

https://www.mzp.cz/cz/news_20230816-Otazky-a-odpovedi-k-navrhu-zakona-o-zabezpeceni-hydrometeorologicke-sluzby